

DOKTORANTURA PROQRAMI

İxtisas: Psixiatriya

Proqramın adı: Ümumi Psixopatologiya və Kliniki Psixiatriya

Proqramın səviyyəsi: Doktorantura (PhD)

Dərs dili: Azərbaycan, bəzən İngilis və Rus dilində ədəbiyyat

I. Proqramın Məqsədi

Bu proqramın məqsədi psixiatriya və psixopatologiya sahəsində dərin elmi biliklərə malik, tədqiqat apara bilən, klinik praktikada, tədrisdə və səhiyyə siyasətində aparıcı rol oynaya biləcək psixiatr alimlərin hazırlanmasıdır.

II. Əsas Fənlər və Mövzular

1. Psixiatriyanın Əsasları

- Psixiatriya fənninin predmeti və vəzifələri
- Psixi xidmətin təşkili (ambulator, stasionar, təcirəsalınmaz)
- Hüquqi və etik aspektlər (Azərbaycan qanunvericiliyi və konstitusiyası)
- Psixi xəstəliklərin təsnifatı (XBT-10 və XBT-11)

2. Ümumi Psixopatologiya

- Simptom və sindromlar (pozitiv, neqativ, koqnitiv)
- Qavrama, yaddaş, təfəkkür və emosiyaların pozuntuları
- Sindromların təsnifatı (paranoid, hallüsinator, depresiv, katatonik və s.)
- Sayıqlama, sarışan hallar, impulsiv davranış
- İradə və motivasiya pozuntuları

3. Koqnitiv pozuntular və demensiya

- Yaddaş pozuntuları: amnestik sindrom, Korsakov, psixi-üzvi sindrom
- Demensiya növləri və diaqnostik yanaşma
- Yaşla əlaqəli psixi dəyişikliklər

4. Affektiv Pozuntular

- Depressiv epizod, rekurrent depressiya
- Bipolyar affektiv pozuntu I və II tip
- Somatik depressiyalar, intihar riski

5. Uşaq və Yeniyetmə Psixiatriyası (Ayrı bir modul kimi)

- İnkişaf dövrləri və normadan sapmalar
- Uşaq autizmi və spektr pozuntuları
- Hiperaktivlik və diqqət defisiti sindromu
- Yeniyetmələrdə depressiya və təşviş pozuntuları
- Uşaq və yeniyetmələrlə iş metodologiyası

6. Uzvi və İkincili Psixi Pozuntular

- Posttravmatik stress pozuntusu, Delirium
- Neyroinfeksiya və epilepsiyada psixi simptomatika
- Uzun sürən kəmərlər sonrası sindromlar

7. Nevrotik və Stresslə Əlaqədar Pozuntular

- PTSP, Kompleks PTSP, Uzanmış hüzn
- Dissosiativ pozuntular
- Somatoform və təşviş pozuntuları

8. Şəxsiyyət və Davranış Pozuntuları

- Şəxsiyyət pozuntularının növləri və dinamikası
- Şəxsiyyətlə bağlı diferensial diaqnostika
- Psixososial reabilitasiya yanaşmaları

9. Asılılıq və Psixotrop Maddələr

- Alkoqol və narkotik asılılıqları
- Xroniki alkoqolizm və alkoqol psixozları
- Patoloji sərxoşluq və abstinent sindromlar
- Reabilitasiya və müalicə modelləri

10. Müalicə Yanaşmaları və Təxirəsalınmaz Hallar

- Psixotrop preparatların təsnifatı və istifadəsi
 - Klassik və atipik antipsixotiklər
 - Antidepressantlar, trankvilizatorlar, normotimiklər
 - Neyrolepsiya və onun profilaktikası
 - Təxirəsalınmaz hallarda yanaşma (delirium, aqressiya, intihar riski)
-

11. Şizofreniya və Psixotik Pozuntular üzrə İxtisaslaşma

1. Şizofreniyanın Klinikası və Etiologiyası

- Şizofreniyanın XBT-11 və DSM-5 üzrə diaqnostik kriteriyaları
- Pozitiv, neqativ və koqnitiv simptomların təsnifatı
- Prodromal mərhələ və erkən simptomlar
- Gediş formaları: paranoid, hebefrenik, katatonik, sadə və s.
- Diferensial diaqnostika (şizoaffektiv, psixotik depressiya, orqanik psixoz)

2. Epidemiologiya və Risk Faktorları

- Genetik, epigenetik və neyrobioloji faktorlar
- Ətraf mühitin təsiri: doğuş travması, stress, urbanizasiya

3. Şizofreniyada Müalicə Strategiyaları

- Farmakoterapiya:
 - **Birinci nəsil antipsixotiklər** (Haloperidol, Chlorpromazine və s.)
 - **İkinci nəsil antipsixotiklər** (Risperidone, Olanzapine, Clozapine, Aripiprazole və s.)
 - Doza seçimi, titrasiya, monitoring
 - EPS və Tardiv diskineziya kimi yan təsirlərin idarə olunması
- **Psixososial müdaxilələr:**
 - Ailə terapiyası, sosial bacarıqlar təlimi
 - İş və təhsil reabilitasiyası
- **Refrakter hallarda müalicə:** Clozapine, EKT, ketamin tədqiqatları

12. Psixofarmakologiya və Psixotrop Preparatlar

1. Preparat Qrupları və Təsnifat

- **Antipsixotiklər:** Klassik və atipik
- **Antidepressantlar:** SSRI, SNRI, TCA, MAOI
- **Anksiyolitiklər və trankvilizatorlar:** Benzodiazepinlər, buspiron
- **Normotimiklər:** Litium, Valproat, Karbamazepin
- **Stimulantlar:** Atomoksetin, Metilfenidat

2. Farmakokinetika və Farmakodinamika

- Absorbsiya, metabolizm (CYP450), eliminasiya
- Reseptor təsirləri: D2, 5-HT2A, NMDA, GABA

3. Qarşılıqlı təsirlər və yan təsirlər

- QT intervalının uzanması, metabolik sindrom
- İlaç seçimi zamanı fərdi yanaşma (genetik testlər də daxil)

13. Psixiatrik Diaqnostika və Psixometrik Skalalar

Alət / Skala	İstifadə Sahəsi
PANSS (Positive and Negative Syndrome Scale)	Şizofreniya simptomlarının qiymətləndirilməsi
HAM-D (Hamilton Depression Rating Scale)	Depressiyanın dərəcəsinin qiymətləndirilməsi
HAM-A (Hamilton Anxiety Rating Scale)	Anksiyete dərəcəsinin ölçülməsi
BPRS (Brief Psychiatric Rating Scale)	Ümumi psixi simptomların qiymətləndirilməsi

Alət / Skala

GAF (Global Assessment of Functioning)

CAINS (Clinical Assessment Interview for Negative Symptoms)

MMSE / MOCA

Y-BOCS

CBCL (Child Behavior Checklist)

ADI-R / ADOS

İstifadə Sahəsi

Ümumi funksional vəziyyətin qiymətləndirilməsi

Şizofreniyada neqativ simptomların ölçülməsi

Koqnitiv funksiyaların skriningi (Demensiya, MCI)

Obsessiv-kompulsiv simptomların qiymətləndirilməsi

Uşaq və yeniyetmələrdə davranış pozuntuları üçün

Autizm spektr pozuntularında diaqnostik alətlər

III. Azərbaycan Respublikası üzrə Hüquqi və Klinik Təlimatlar

- “Psixi sağlamlıq haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu
- Səhiyyə Nazirliyinin təsdiqlədiyi klinik protokollar və təlimatlar
- Məhkəmə-psixiatriya ekspertizası prinsipləri
- Dövlət psixiatrik yardım sisteminin təşkili və sənədləşmə

IV. Tədqiqat və Dissertasiya Bloku

- Metodologiya və etik prinsiplər
- Psixometrik sınaqların tətbiqi (MMPI, BDI, PANSS, CAINS və s.)
- Statistik analiz və SPSS, R tətbiqləri
- Elmi məqalə yazmaq, APA və Vancouver formatında istinad

V. Əsas Ədəbiyyat (Təklif olunan)

Müəllif	Əsər
Nadir İsmayılov	<i>Psixiatriya</i> (Azərbaycan dilində baza dərsliyi)
Kaplan & Sadock	<i>Synopsis of Psychiatry</i> (İngilis dilində, müasir psixopatologiya və terapiya yanaşmaları)
Oxford Press	<i>Oxford Handbook of Psychiatry</i>

Müəllif	Əsər
Azərbaycan Respublikası	<i>“Psixi Sağlamlıq haqqında” Qanun və Nazirlər Kabinetinin müvafiq qərarları</i>
DSM-5 / ICD-10/11	<i>Rəsmi diaqnostik kriteriyalar</i>

VI. Qiymətləndirmə

- Yazılı imtahanlar
 - Praktiki müayinə və klinik halların təqdimatı
 - Elmi məqalə yazılması və təqdimatı
 - Doktorluq dissertasiyasının müdafiəsi
-